

ністрів України від 03.12.2009 р. № 1317 // Офіц. вісник України. – 2009. – № 95. – Ст. 52.

10. Порядок призначення, перерахування та проведення страхових виплат: Затв. постановою правління Фонду соц. страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 27.04.2007 р. № 24 // Офіц. вісник України. – 2007. – № 47. – Ст. 124.

11. *Прилипка С.М., Ярошенко О.М.* Трудове право України: Підруч. – 4-те вид., перероб. і доп. – Х., 2011.

12. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV // ВВР. – 1999. – № 46-47. – Ст. 403.

13. *Гузь Л.* Подготовка некоторых категорий гражданских дел к слушанию и особенностям их рассмотрения. – Х., 2001. – Кн. II.

Надійшла до редакції 06.09.2012

В.М. Ігнатенко

кандидат юридичних наук, доцент
(*Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*)

УДК 347.41

ДИНАМІКА ВИНИКНЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ З ПУБЛІЧНОЇ ОБІЦЯНКИ НАГОРОДИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ КОНКУРСУ

Розглянуто підстави виникнення зобов'язання з публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу.

Ключові слова: *юридичний факт, юридичний склад, односторонній правочин, правовідношення, зобов'язання, конкурс.*

Рассматриваются основания возникновения обязательства из публичного обещания вознаграждения по результатам конкурса.

Ключевые слова: *юридический факт, юридический состав, односторонняя сделка, правоотношение, обязательство, конкурс.*

In the article the grounds of origin of obligation are considered from the public promise of reward on results a competition.

Keywords: *legal fact, legal composition, unilateral contract, legal relationship, obligation, competition.*

Постановка проблеми. Цивільне законодавство не визначає поняття названого зобов'язання, а також підставу його виникнення. Цивільно-правові зобов'язання виникають як з одиничних юридичних фактів, так і з юридичних (фактичних) складів як сукупності кількох юридичних фактів. Із змісту ст. 1150 ЦК – «конкурс (змагання) має право оголосити фізична або юридична особа (засновник конкурсу)» – витікає, що це ряд дій як засновника, так і учасників конкурсу. З приводу питань кваліфікації таких дій та правових наслідків, до яких вони приводять, немає єдності в цивілістичній літературі. З огляду на багатозначність терміна

«конкурс» потребують вирішення питання, чи має ця правова конструкція універсальний характер за підставою виникнення, чи є специфіка в цьому питанні, коли йдеться про конкурс як спосіб укладення договору на торгах, конкурс при підборі кадрів у трудовому праві, конкурсне провадження при фінансовій неспроможності (банкрутстві) боржника.

Вирішення цих питань надасть можливість з'ясувати підставу виникнення зобов'язання з публічної обіцянки нагороди за результатами конкурсу та сформулювати пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання названих відносин.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Підстави виникнення зобов'язань у зв'язку з публічною обіцянкою винагороди досліджувалися в кандидатській дисертації Н.Ю. Голубєвої, монографії Р.І. Таш'яна, науковій статті Д.В. Кузнецова. Торги як підставу виникнення цивільних правовідносин розглянула у статті Л.М. Долгополова [6, с. 65-67]. Н.Ю. Голубєва дійшла висновку, що подача роботи на конкурс визначає коло конкретних суб'єктів, виникають конкурсні організаційні правовідносини. Такі правовідносини можуть трансформуватись у зобов'язальні правовідносини на стадії винесення рішення про визначення переможця (чи переможців) конкурсу та присудження премії переможцю конкурсу [4, с. 9]. Р.І. Таш'ян розглядав серед зобов'язальних односторонніх правочинів оголошення конкурсу, надання роботи на конкурсне здобування, прийняття оціночного рішення, виплату винагороди, повернення наданих робіт. Д.В. Кузнецов вважає, що публічний конкурс як юридичний факт являє собою сукупність правочинів і юридичних вчинків. Приймаючи оціночне рішення і сплачуючи винагороду, організатор публічного конкурсу виконує свій суб'єктивний обов'язок, який виник з оголошенням публічного конкурсу [12, с. 358-359].

М. Телюкіна називає етапи розвитку конкурсних відносин у процедурі банкрутства боржника, серед яких суто конкурсне провадження. До кола повноважень арбітражного керуючого на цьому етапі належить реалізація майна боржника шляхом організації торгів [16, с. 209, 220]. Аналізуючи підстави виникнення, зміни та припинення трудових правовідносин, С.М. Прилипко та О.М. Ярошенко вказують на виникнення трудових правовідносин з фактичного складу, до якого, зокрема, може входити висновок конкурсної комісії з пропозицією щодо призначення конкретного конкурсанта на вакантну посаду державного службовця [12, с. 185].

Метою дослідження є формування підстави виникнення зобов'язання з публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу, зокрема юридичні наслідки оголошення конкурсу, а також порівняння зазначеного зобов'язання з суміжними правовими конструкціями, які також передбачають укладення цивільно-правового чи трудового договору на конкурсних засадах.

Виклад основного матеріалу. Згідно ЦК України публічна обіця-

нка нагороди за результатами конкурсу виступає різновидом публічної обіцянки винагороди, а тому не може кардинально відрізнитися від публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу як другого різновиду і за підставою виникнення. Остання, за одностайною думкою вчених-цивілістів, має підставою виникнення два односторонні правочини (публічна обіцянка винагороди і надання результату). Проведення конкурсу (змагання) передбачає визначення результату конкурсу, а отже, як мінімум ще одного юридичного факту.

Переважною є думка про виникнення розглядуваного зобов'язання з трьох односторонніх правочинів, які послідовно розгортаються у часі і характеризують виникнення зобов'язання як певний процес, що має часовий вимір (змагання), а не відбувається одномоментно:

- а) оголошення конкурсу;
- б) надання результатів конкурсу;
- в) прийняття оціночного рішення [10, с. 788-789].

Однак О. Ерделевським пропонувалась і договірна конструкція публічного конкурсу [17, с. 14]. Надання результатів виконаної роботи на конкурс завжди спрямоване на вступ у зобов'язальні правовідносини з організатором публічного конкурсу і досягнення притаманних такому конкурсу правових наслідків.

Така точка зору є вразливою, оскільки, по-перше, не завжди конкурсні правовідносини потребують укладення договору; по-друге, надання результатів виконаної роботи на конкурс хоча і спрямоване на вступ у «зобов'язальні правовідносини» з організатором, однак не завжди досягає такої мети з огляду на те, що договір укладається лише з переможцем конкурсу, який може реалізувати своє переважне право (ч. 3 ст. 1156 ЦК).

Серед односторонніх правочинів, які створюють юридичний склад, що приводить до виникнення зобов'язання з публічного конкурсу, чільне місце посідає односторонній правочин – оголошення конкурсу, оскільки він започатковує його і містить умови конкурсу, тобто визначає шляхи його можливого розвитку.

У цивілістиці спірними є значення оголошення конкурсу і його правової природи. Одні вчені вважають, що даний юридичний факт сам по собі є підставою виникнення конкурсних правовідносин. Наприклад, на думку В.Н. Смірнова, оголошення конкурсу є одностороннім правочинном, з якого виникають правовідносини [14, с. 17].

Інші заперечують виникнення правовідносин на цьому етапі. Так, А.Б. Дзегорайтіс вважає, що оголошення конкурсу вимагає від бажаючих взяти в ньому участь осіб надати на змагання передбачені цим оголошенням роботи. Але це лише можливість, а не саме суб'єктивне право, здійснення якого розуміється лише в рамках правовідносин [5, с. 5].

Належить оцінити наведені погляди. Вразливим моментом першого виступає невизначеність суб'єктів таких правовідносин. Вчинення односторонньо-уповноважуючого правочину засновником конкурсу засвід-

чує лише потенційну можливість виникнення цивільних правовідносин у подальшому за умови надання результатів, які задовольняють вимогам конкурсу. Такий правочин при доведенні його змісту до відома зацікавлених осіб називає (визначає) лише одного з суб'єктів майбутніх правовідносин (правовідносин, які формуються). А як відомо, правовідносини – це виникаючий на основі норм права індивідуальний суспільний зв'язок між особами, який характеризується наявністю суб'єктивних юридичних прав і обов'язків і підтримується (гарантується) примусовою силою держави [1, с. 328]. Розрізняють двосторонню індивідуалізацію, коли всі учасники правовідносин визначені (наприклад, зобов'язальні відносини), і односторонню, коли також фіксуються лише суб'єкти однієї із сторін правовідносин – носії суб'єктивних прав (приміром, правовідносини власності) [1, с. 329]. Прихильники точки зору про виникнення правовідносин з одностороннього правочину класифікують цивільні правовідносини на відносні та абсолютні. В останніх визначеній управомоченій особі протистоїть невизначене коло зобов'язаних осіб. У разі започаткування конкурсу маємо протилежну картину: визначена зобов'язана особа – засновник конкурсу і невизначене коло управомочених осіб (тих, що сприйняли волю засновника і потенційно можуть надати результат, приступили до виконання завдання). Таке становище буде тривати до передання засновнику результату конкурсу, оскільки цивільне законодавство не містить вимоги до учасника конкурсу про сповіщення засновника в інший спосіб. Зважаючи на подібність правовідносин, які виникають із оголошення конкурсу, до абсолютних правовідносин, але їхня нетотожність через те, що в останніх невизначеним є коло зобов'язаних осіб, а не уповноважених, Д.В. Кузнецов доходить висновку про самотійне місце розглядуваних відносин поряд з відносними і абсолютними [11, с. 365].

На наш погляд, більш точним є друга думка – про те, що правовідносини з оголошення публічної обіцянки винагороди безпосередньо не виникають. На думку Ю.П. Єгорова, у юридичному складі, який включає в себе дві односторонні дії, правочин, що виступає як юридична причина вчинення другого правочину, створює можливість формування змісту правовідношення, яке виникає як результат вчинення цих правочинів. Другий же правочин не лише створює цю можливість, але й фактом свого вчинення реалізує її [7, с. 252]. І дійсно, надання результату учасником конкурсу також є одностороннім правочином, що хоча і передбачалось засновником, але є виразом волі саме учасників конкурсу. Якщо стати на позицію виникнення правовідносин лише після вчинення другого правочину, то потребує з'ясування питання правового становища засновника, а також можливих учасників, що можуть у цей час виконувати конкурсні завдання на етапі від оголошення конкурсу і до надання його результату. Адже це не буде правовий вакуум, оскільки неможливо заперечувати, що оголошення конкурсу тягне для зазначених осіб певні правові наслідки. Так, засновник конкурсу зобов'язаний:

прийняти роботу, яка задовольняє умовам конкурсу; у разі відмови від проведення конкурсу відшкодувати за загальним правилом учаснику конкурсу витрати, які були ним понесені для підготовки до участі у конкурсі. Такі ж наслідки настають і у зв'язку зі зміною умов конкурсу, до участі в якому особа втратила інтерес або ця участь стала неможливою. Відповідно до цих обов'язків кореспондуючі їм права має і учасник конкурсу, хоча ще й невизначений. Зрозуміло, що йдеться про стан, коли воля засновника сприйнята волею потенційного учасника конкурсу. Таким чином, незважаючи на те, що на цьому етапі не виникає правовідносин, можна стверджувати пов'язаність організатора оголошенням про конкурс, який для досягнення своєї правової мети чекає на прояв ініціативи інших осіб у вигляді передання результату. Також ця правова ситуація може бути з'ясована через відповідь на питання, чи породжує юридичні наслідки неповний юридичний склад. У зв'язку з цим слід погодитись з М.А. Рожковою, що як і завершений (повний) юридичний склад, незавершений (проміжний) юридичний склад може породжувати юридичні наслідки, якщо норма права спеціально передбачає для такої ситуації виникнення правового результату [13, с. 46].

Надання результатів учасниками конкурсу також є односторонніми правочинами, що хоча і передбачались засновниками, але є втіленням волі самих учасників конкурсу. Засновник конкурсу визначає в публічному оголошенні строк для надання результату конкурсу згідно з ч. 4 ст. 1151 ЦК України.

Таким чином, засновник конкурсу вступає в декілька конкурсних правовідносин за кількістю конкурсних результатів. Ці правовідносини є цивільними, але не зобов'язальними, однак вони мають потенційну можливість трансформуватися в зобов'язальні, але при вчиненні ще одного одностороннього правочину засновником конкурсу – прийняття оціночного рішення. Зважаючи на це, конкурсні правовідносини, які тривають від надання результату до прийняття оціночного рішення, можуть бути віднесені до організаційно-передумовних (утворюючих відносин) за класифікацією О.О. Красавчикова.

Моментом виникнення цивільно-правового зобов'язання з публічної обіцянки нагороди за результатами конкурсу є завершення розгортання фактичного складу – прийняття оціночного рішення, яке засвідчує завершення конкурсу (змагання) і також являє собою односторонній правочин засновника конкурсу. Саме з цього часу переможець конкурсу має право вимагати від його засновника виконання свого зобов'язання щодо виплати нагороди (премії), а також у нього виникають інші права, передбачені ст. 1156 ЦК, зокрема переважне право перед іншими особами на укладення з переможцем конкурсу договору про використання предмета конкурсу. Тобто недоговірне зобов'язання, що виникає з конкурсу, може припинятися з виплатою нагороди, а може трансформуватися в договірне зобов'язання, наприклад щодо використання результату інтелектуальної, творчої діяльності. Іншими словами, йдеться про

порядок укладення договору. Як відомо, в силу ст. 650 ЦК особливості укладення договорів на біржах, аукціонах, конкурсах тощо встановлюються відповідними актами цивільного законодавства. У зв'язку з цим постає питання про можливість використання норм про укладення договорів на торгах до публічного конкурсу, який містить зобов'язання укласти з переможцем конкурсу договір. У цьому разі доцільно використовувати досвід РФ, у ЦК якої врегульовано порядок укладення договорів на торгах, що проводяться у формі аукціону або конкурсу.

А саме ЦК РФ встановлює відповідну субординацію при застосуванні норм, що регулюють укладення договорів з переможцями конкурсу і укладення договорів на торгах, віддаючи пріоритет останнім – до публічного конкурсу, що містить зобов'язання укласти з переможцем конкурсу договір, правила, передбачені главою «Публічний конкурс», застосовуються настільки, наскільки ст.ст. 447-449 «Конкурсні торги» не передбачено інше.

У російській цивілістичній літературі спостерігається неврегульованість конкурсу стосовно наділення правами. Прикладом цього можуть слугувати конкурси, що проводяться «по відбору аудиторських організацій для здійснення обов'язкового щорічного аудиту організацій, у статутному (складеному) капіталі яких доля державної власності складає не менше 25 відсотків», «по відбору брокерів для продажу тих, що знаходяться в державній та муніципальній власності, акцій відкритих акціонерних товариств через організатора торгів на ринку цінних паперів» тощо. Результатом такого роду конкурсів є наділення переможця (переможців) правом здійснення певної діяльності, яке має спеціальний характер і тому в рамках загальної правоздатності юридичної особи або індивідуального підприємця не вкладається. Особливості таких конкурсів не дозволяють їх віднести ні до конкурсів-торгів, ні до публічних конкурсів.

Зважаючи на такі різновиди конкурсів, пропонується сформувати і закріпити в ЦК РФ загальні положення про конкурси, а потім окремо «конкурси-торги», «публічні конкурси», «конкурси на визнання права» [2, с. 562-566].

До речі, й українське законодавство закріплює положення про конкурси, яке можна віднести до «конкурсів по наділенню правами». Згідно з ч. 1 ст. 44 Закону України «Про автомобільний транспорт» визначення пасажирського перевізника на автобусному маршруті загального користування здійснюється виключно на конкурсних засадах [3], а сама процедура проведення конкурсу передбачена Порядком проведення конкурсу перевезення пасажирів автомобільним транспортом [8].

Висновок. Враховуючи вищезазначене, вважаємо, що незалежно від різновиду конкурсу: публічного конкурсу, конкурсу-торгів, конкурсу по наділенню правами, – розглядуване зобов'язання виникає з низки односторонніх правочинів:

- 1) оголошення конкурсу, з якого правовідносини безпосередньо не

виникають;

2) надання результату учасниками конкурсу – приводять до виникнення ряду конкурсних правовідносин (за кількістю наданих результатів);

3) прийняття оціночного рішення засновником конкурсу.

Тому неточним є твердження Л. Долгополової, що на підставі договору про проведення торгів виникають відносні цивільні правовідносини [6, с. 67]. Насправді на цьому етапі не існує ніякого договору, а мають місце односторонні правочини з боку організатора торгів (оголошення про проведення торгів) і учасників (надання заяви), оскільки на цьому етапі воля організатора і учасників не узгоджується, а проводиться конкурс (змагання) на виявлення переможця (кращої пропозиції).

Так само не може кардинально відрізнитися процес виникнення зобов'язання у конкурсному провадженні при фінансовій неспроможності (банкрутстві) боржника, оскільки має за мету отримання якомога більшої суми від реалізації майна боржника (проведення торгів), а також виникнення права переможця конкурсу на заміщення вакантної посади шляхом укладення трудового договору.

Зважаючи на багатозначність терміна «конкурс» у цивільному праві, доцільно закріпити у ЦК загальні положення про конкурс як родове поняття, а також правила про окремі види конкурсу (публічний конкурс, конкурс-торги, конкурс по наділенню правами), передбачивши норму про пріоритет норм про конкурс-торги за умови укладення договору як результату конкурсу.

У подальшому потребує дослідження юридична природа виконання зобов'язання з публічної обіцянки нагороди за результатами конкурсу.

Бібліографічні посилання

1. *Алексеев С.С.* Общая теория права: Учеб. – 2-е изд., перераб. и доп. – М., 2009.
2. *Брагинский М.И., Витрянский В.В.* Договорное право: В 2 т. – М., 2006. – Т. 2: Договоры о банковском вкладе, банковском счёте; банковские расчеты. Конкурс, договоры об играх и пари.
3. Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 22. – Ст. 105.
4. *Голубева Н.Ю.* Зобов'язання із публічної обіцянки винагороди: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2005.
5. *Дзегорайтис А.Б.* Конкурс в современном гражданском праве: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Л., 1969.
6. *Долгополова Л.М.* Торги як підстава виникнення цивільних правовідносин // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 8. – С. 65- 67.
7. *Егоров Ю.П.* Сделки в механизме гражданско-правового регулирования // Цивилистические записки: Межвуз. сб. науч. тр. – Вып. 4. – М.; Екатеринбург, 2005. – С. 252.
8. Зібрання постанов Уряду України. – 1996. – № 19. – Ст. 548.
9. Институт публичного конкурса (некоторые вопросы теории и практики) // Цивилистические записки: Межвуз. сб. науч. тр. – Вып. 4. – М.; Екатеринбург, 2005. – С. 358-359.
10. *Иоффе О.С.* Обязательственное право. – М., 1975.

11. Кузнецов Д.В. Институт публичного конкурса (некоторые вопросы теории и практики) // Цивилистические записки: Межвуз. сб. науч. тр. – Вып. 4. – М.; Екатеринбург, 2005. – С. 606.
12. Прилипко С.М., Ярошенко О.М. Трудове право України: Підруч. – 2-ге вид., перероб та доп. – Харків, 2009.
13. Рожкова М.А. Юридические факты гражданского и процессуального права. Соглашения о защите прав и процессуальные соглашения. – М., 2009.
14. Смирнов В.Н. Конкурс в советском праве: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М. 1962
15. Таи'ян Р.І. Односторонні правочини у цивільному праві: Монографія. – Х., 2010.
16. Телюкіна М. Механізми конкурсного права // Гражданское законодательство. Статьи, комментарии. Практика / Под ред. А.Г. Диденко. – Вып. 40. – Алматы, 2012 – С. 208-224.
17. Эрделевский А. Публичный конкурс // Законность. – 2000. – № 8. – С. 14.

Надійшла до редакції 03.09.2012

Л. О. Золотухіна

кандидат юридичних наук

М. А. Пивнос

студентка

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 439.2

ПЕРШЕ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЗА ЧИННИМ КОДЕКСОМ ЗАКОНІВ ПРО ПРАЦЮ ТА ПРОЕКТОМ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Висвітлено проблему першого працевлаштування за чинним Кодексом законів про працю та проектом Трудового кодексу України.

Ключові слова: працевлаштування, трудова книжка, відомості про працівника, випробувальний термін, суміщення роботи з навчанням.

Освещается проблема первого трудоустройства по действующему Кодексу законов о труде и проекту Трудового кодекса Украины.

Ключевые слова: трудоустройство, трудовая книжка, ведомости о работнике, испытательный срок, совмещение работы с учёбой.

The scientific article is devoted to problems of the first employment according to the current Labour Code and the bill of a Labour Code of Ukraine.

Keywords: employment, employment history, information about employee, probation, combining work with studying.

Постановка проблеми. Питання першого працевлаштування є досить серйозною проблемою сучасності. Особливо це питання загострилося з розглядом законопроектів нового Трудового кодексу України, який містить доволі багато новел стосовно даної теми.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. У науковій літературі праця молоді була предметом аналізу